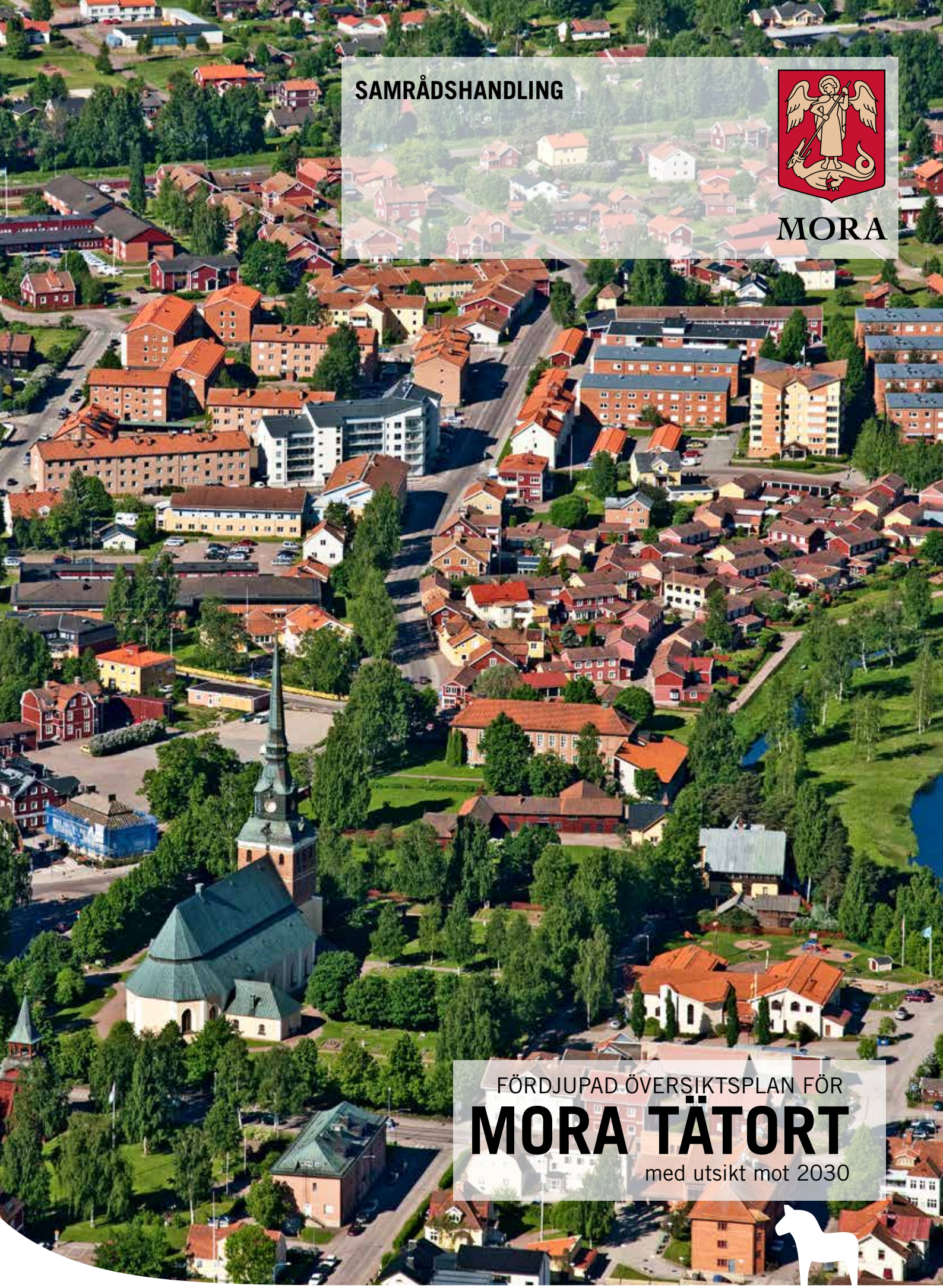

SAMRÅDSHANDLING

MORA

FÖRDJUPAD ÖVERSIKTSPLAN FÖR

MORA TÄTORT

med utsikt mot 2030

FÖRDJUPAD ÖVERSIKTSPLAN FÖR

MORA TÄTORT

med utsikt mot 2030

Referensgrupp
Anna Hed, Kommunstyrelsens ordförande
Malin Höglund, Kommunstyrelsens vice ordförande
Lennart Sohlberg, Kommunstyrelsens andre vice ordförande
Ulf Tholérus, Byggnadsnämndens ordförande
Lars Nises, Tekniska nämndens ordförande

Medverkande tjänstemän

Arbetsgrupp
Andrea Andersson, planarkitekt /projektledare
Pierre Magnusson, markingenjör
Håkan Persson, planchef
Caroline Smitmanis Smids, utvecklingschef

Arbetsgrupp delområden
arbetsgruppen (se ovan) samt
Olle Bylander, kommunekolog
Michael Horn, miljöinspektör
Anneli Larsson, hembygdssekreterare
Per-Olof Olsson, bygglovschef

Övriga som deltagit
Magnus Birkeholm, samhällsplanerare
Jon Böhlmark, miljöinspektör
Tommy Ek, stadsarkitekt
Lasse Eriksson, fritidschef
Albin Frandsen, samhällsplanerare
Magnus Fridén, Nodava
Kristina Hållmats, samhällsplanerare
Janko Koen, gatuchef
Eva Larsson, miljösamordnare
Niclas Larsson, näringslivsutvecklare
Johan Nilsson, planarkitekt/ f.d. projektledare
Frida Petersson, planarkitekt
Inger Skoglund-Hassis, folkhälsoplanerare

SAMMANFATTNING

I den fördjupade översiktsplanen (FÖP) redovisas hur kommunen vill att tätorten ska utvecklas, exempelvis var det kan och bör byggas, var det behövs nya vägar och cykelbanor och vilka områden som ska sparas för rekreation. I planen beskrivs exempelvis också vilka hänsyn som behöver tas till bland annat kulturhistoriska kvaliteter, naturvärden och vilka risker för bullerstörningar och översvämningar som föreligger.

Grunden till den fördjupade översiktsplanen är den strategiska planen, vilken fastställs av kommunfullmäktige. Den är ett verktyg för att styra och leda den kommunala verksamheten. Den är baserad på visionen:

Regionstad Mora - för ett aktivt liv. Mora är år 2022 en levande stad med en tydlig profil och positiv utvecklingstrend. Staden är i takt med tiden och erbjuder möjligheter för människor att trivas, utvecklas och framförallt leva ett aktivt liv.

Genom att i den fördjupade översiktsplanen visa hur tätorten ska utvecklas de kommande åren och genom att möjliggöra för fler boenden i attraktiva lägen, utökning av handel och verksamheter men samtidigt ta tillvara de natur- och kulturvärden som gör orten unik, så vill Mora kommun visa hur visionen för Regionstad Mora ska uppnås.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning 5
INNEHÅLLSFÖRTECKNING 6

BAKGRUND 10

INLEDNING 11
Vad är en översiktsplan? 11
Vad är en fördjupad översiktsplan? 12
Varför gör kommunen en fördjupad översiktsplan? 12
Processen 12
Gällande planer 13
Läsanvisning 14

OMVÄRLDSFAKTORER 16
Nationella mål, planer och visioner 17
Regionala mål 22
Kommunala mål 23
Befolkning 23
Arbetsmarknad 24
Moras roll i regionen 26

VISION OCH STRATEGIER 28

REGIONSTAD MORA 29

STADSBYGGNADSVISION 30
Regionstad Mora 31
Det aktiva Mora 32
Kulturstaden Mora 33
Mora vid vattnet 34
Utvecklingsstrategi 36

PLANFÖRSLAG 38

LANDSKAP OCH STADSBYGD 39
Landskapet i Siljansområdet 39
Naturen och vattnet 44
Kulturmiljö 54
Bebyggelse 60
Arkitektur 60

BOENDE 64
Bostäder 65
Offentlig service och vård 70
Skola 72
Tillgänglighet och trygghet 74
Offentliga platser 76
Grönstruktur 80
Idrott och fritidsaktiviteter 86
Friluftsliv 88

INFRASTRUKTUR 92
Trafik och transporter 93
Flyg 94
Järnväg 98
Biltrafik och vägar 102
Kollektivtrafik 108
Gångtrafik 110
Cykeltrafik 110
Vatten och avlopp 114
Dagvatten 117
Energi 120
Stadsnät 122
Avfall 122

NÄRINGSLIV 124
Besöksnäring 125
Handel och kommersiell service 129
Industri och verksamheter 132
Jordbruk 134
Skogsbruk 136

STÖRNINGAR OCH RISKER 138
Översvämning 139
Erosion och sedimentation 144
Transporter av farligt gods 148
Strålning från elektromagnetiska fält 149
Buller 152
Förorenad mark 156
Radon 158

MELLANKOMMUNALA INTRESSEN 160

MARKANVÄNDNING OCH DELOMRÅDESREKOMMENDATIONER 164
Markanvändning 166
Läsanvisning för delområdesrekommendationerna 168

CENTRUM 170

TINGSNÄS 182

BROÅKERN 184

PRÄSTHOLMEN OCH HEMUS 188

NORET 194

NORET NORRA 200

MORKARLBY 204

CANADAOMRÅDET 208

HEMUS 212

UTMELAND 214

VINÄS 220

MORA SYDVÄSTRA 222

TUVAN OCH SANDÄNGARNA 224

ÖNA 226

ÖSTNOR 228

KRÅKBERG 232

NORRA KRÅKBERG 236

GENOMFÖRANDE 242
Hur ska vi nå våra visioner? 243
Planeringsinsatser för att förbättra stadsmiljön 244
Andra insatser som behövs 244
Plan- och exploateringsprojekt de närmaste åren 245
Plan- och exploateringsprojekt på lite längre sikt 245

MILJÖKONSEKVENSBESKRIVNING 246

INLEDNING 247
Vad är en miljöbedömning och vad är en miljökonsekvensbeskrivning? 247
Varför gör vi en miljöbedömning? 248
Vad ska en miljökonsekvensbeskrivning innehålla? 248
Avgränsning 249

BAKGRUND 250
Begreppet hållbarhet 251
Nationella och regionala miljömål 252
Miljökvalitetsnormer 252
Riksintressen 253
Folkhälsomål 254
Omvärldsutveckling 254
Stadsbyggnadsvision 255
Sammanfattning av planförslaget 256
Nollalternativet 257

KONSEKVENSER 258
Landskap och landskapsbild 259
Natur och vatten 260
Klimat och energi 262
Rekreation och friluftsliv 264
Människors hälsa 265
Kulturmiljö 267
Ekonomiska konsekvenser 269
Sammanfattning - Påverkan på miljömål och folkhälsomål 270

AVSLUTNING 272
Sammanfattande redogörelse 273
Uppföljning 273

BAKGRUND

INLEDNING

En översiktsplan är en politisk viljeyttring om kommunens utveckling och en vägledning i frågor som rör användningen av mark och vatten.

VAD ÄR EN ÖVERSIKTSPLAN?

Varje kommun ska enligt plan- och bygglagen (PBL) ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunens yta. Av översiktsplanen ska framgå hur kommunen planerar att använda mark- och vattenområden och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Den ska fungera som en vision för kommunens framtida utveckling, den är vägledande för detaljplanering, bygglov och olika typer av tillstånd. Den ska samtidigt vara ett instrument för dialogen mellan kommunen och staten avseende de allmänna intressenas innebörd, avgränsning och tillgodoseende. Hur kommunen avser tillgodose riksintressen och följa miljökvalitetsnormer ska särskilt redovisas. Kommunen ska också ta hänsyn till nationella och regionala mål och hur man avser att lösa bostadsförsörjningen. All planering syftar till långsiktig hållbarhet.

En översiktsplan är inte juridiskt bindande, men den är styrande för hur allmänna intressen ska beaktas av såväl kommunen som andra myndigheter.

Plan- och bygglagen 1 kap 1 §
I denna lag finns bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.

VAD ÄR EN FÖRDJUPAD ÖVERSIKTSPLAN?

Kommunen kan göra fördjupningar för mindre områden i kommunen, exempelvis tätorter. Denna handling är just en sådan fördjupning över Mora tätort.

I den fördjupade översiktsplanen (FÖP) redovisas hur kommunen vill att tätorten ska utvecklas, var det kan och bör byggas, var det behövs nya vägar och cykelbanor och vilka områden som bör sparas för rekreation. I planen beskrivs också vilka hänsyn som bör tas till kulturhistoriska kvaliteter, naturvärden och var det kan föreligga risk för exempelvis bullerstörningar och översvämningar.

VARFÖR GÖR KOMMUNEN EN FÖRDJUPAD ÖVERSIKTSPLAN?

Den fördjupade översiktsplanen ska ge en tydlig, samlad bild av tätortens utveckling fram till år 2030. Planen ska skapa framförhållning och öka beredskapen hos både stat, kommun och enskilda och den ska göra en tydlig avvägning mellan olika allmänna intressen.

Allmänna intressen

Översiktsplanen ska behandla de allmänna intressena enligt plan- och bygglagen samt miljöbalken. Allmänna intressen är, till skillnad mot enskilda, gemensamma för medborgarna. De kan vara riksintressen, strandskydd, natur- och kulturvärden m.m. Enskilda intressen prövas i efterföljande planering.

En översiktsplanen är vägledande för detaljplanering och beslut i enskilda ärenden om byggande och annan användning av mark och vattenområden. Den används som bedömningsunderlag av såväl kommunens egna tjänstemän som handläggare på exempelvis länsstyrelsen och domstolar där sådana ärenden överprövas. Den används också av företag som söker plats för sin verksamhet.

Den ska även ge vägledning inför ställningstaganden om stora och viktiga investeringar i exempelvis bebyggelseutveckling och infrastruktur. De åtgärder som behövs för att åstadkomma utveckling i kommunen kan planeras i god tid så att de kan utföras effektivt och ekonomiskt.

Enskilt intresse

Enskilda intressen prövas i planeringen som sker efter översiktsplanen, exempelvis detaljplaner och bygglov. Ett enskilt intresse är en persons privata intresse som inte har betydelse för allmänheten. Det kan exempelvis vara intresset att få bebygga sin fastighet eller intresset att få behålla sin utsikt om grannfastigheten ska bebyggas.

Genom den helhetsbild som den fördjupade översiktsplanen ger över tätorten ska framtida beslut bli mer förutsägbara för kommuninvånare, fastighetsägare, exploatörer och näringsidkare.

PROCESSEN

Centrumutvecklingsplanen

Kommunstyrelsen uppdrog år 2010 till Stadsbyggnadsförvaltningen att upprätta en fördjupad översiktsplan för tätorten. Arbetet inleddes genom att fram en C*entrumutvecklingsplan* (CUP) som är en vision för hur de mest centrala delarna av Mora ska utvecklas. CUP:en godkändes år 2013 och fungerar som program för den fördjupade översiktsplanen.

Medborgardialog

År 2013 startades arbetet med den fördjupade översiktsplanen. Kommunen höll planerarstugor på gågatan och i Vasaloppsmässan, där invånare och besökare kunde lämna synpunkter på hur de ville att tätorten skulle utvecklas.

Kommunen anordnade även tematiska träffar, där föreningar och olika delar av kommunen kunde diskutera angelägna frågor och där resultatet har arbetats in i samrådsförslaget.

Formell process

Plan- och bygglagen reglerar hur en fördjupad översiktsplan ska tas fram och vad den ska innehålla. Den formella processen inleds med samråd. Under samrådet ska länsstyrelsen, berörda grannkommuner, sammanslutningar och föreningar och kommunens invånare ges möjlighet att lämna synpunkter.

De synpunkter som framkommer under samrådet ska redovisas och besvaras i en samrådsredogörelse. Planförslaget kan ändras med anledning av de synpunkter som inkommit.

Efter samrådet ska planen ställas ut under minst två månader. Utställningen ska kungöras på kommunens anslagstavla och i ortstidningen. Under utställningstiden kan man lämna skriftliga synpunkter på förslaget. Synpunkterna redovisas och besvaras i ett särskilt utlåtande. Om det behövs några större förändringar efter utställningen måste den fördjupade översiktsplanen ställas ut igen innan den antas av kommunfullmäktige.

GÄLLANDE PLANER

Översiktsplan 2006

Gällande översiktsplan antogs år 2006 och är indelad i olika delområden. För tätorten gäller delområde Bs 1, vilket kommer att ersättas av denna fördjupade översiktsplan. Även delområde Bs 9, Norra Kråkberg och en smal remsa längs väg 45 inom delområde Sf 5, Östra Siljansområdet, ingår. Dessutom kommer en mindre del av Bs 4, Färnäs, väster om reservatet för Förbifart Mora, att ersättas, samt en del av Snf 8 Morafältet. På sidan 15 finns en karta med avgränsningen.

Avgränsningen har gjorts utifrån tätortens reella avgränsning och utifrån en planerad utveckling av tätorten. För att den kommuntäckande översiktsplanen enkelt ska kunna tolkas framöver har hela delområde Bs 1, där Vinäs och flygplatsen ingår, ersatts, trots att Vinäs inte brukar räknas till tätorten.

Tematiskt tillägg: Vindbruksplan

Mora kommun har ett gällande tematiskt tillägg till översiktsplanen för områden lämpliga för vindkraft: Vindbruksplanen. Emellertid finns inga vindbruksområden som berör tätorten och den påverkas därför inte av den fördjupade översiktsplanen.

Tematiskt tillägg: Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS)

Mora kommun har ett tillägg till översiktsplanen för områden lämpliga för landsbygdsutveckling i strandnära läge. Inom den fördjupade översiktsplanens avgränsning finns ett par områden som ingår i LIS-planen, D31 Åmåsäng och D45 Kråkberg. LIS-planen kommer att fortsätta gälla parallellt med den fördjupade översiktsplanen.

Fördjupade översiktsplaner

Det finns en dispositionsplan för Östnors by framtagen år 1983 som blev antagen som fördjupad översiktsplan år 1994 och som fortsatte att gälla även när det kommuntäckande översiktsplanen antogs år 2006. Den ersätts av den fördjupade översiktsplanen för tätorten.

Detaljplaner

Mora tätort omfattas av många detaljplaner. Detaljplaner fortsätter att gälla när en ny översiktsplan vinner laga kraft.

LÄSANVISNING

Planen kommer att börja i mer allmänna ordalag för att steg för steg fördjupas och konkretiseras.

Den fördjupade översiktsplanen är indelad i fyra delar. Den första delen, *Bakgrund*, omfattar information om processen samt redovisar omvärldsfaktorer och styrdokument som påverkar översiktsplanen,

Den andra delen innehåller kommunens *Vision och strategier* för utvecklingen av Mora tätort.

Del tre av den fördjupade översiktsplanen är själva *Planförslaget*. Planförslaget innehåller även information som behövs för att förstå bakgrunden till de riktlinjer som redovisas. Här finns även ett kapitel om genomförande, som behandlar hur planen är tänkt att genomföras, exempelvis när och hur de olika exploateringsområdena är tänkta att byggas ut.

I den fjärde delen, *Miljökonsekvensbeskrivning*, analyseras planens konsekvenser.

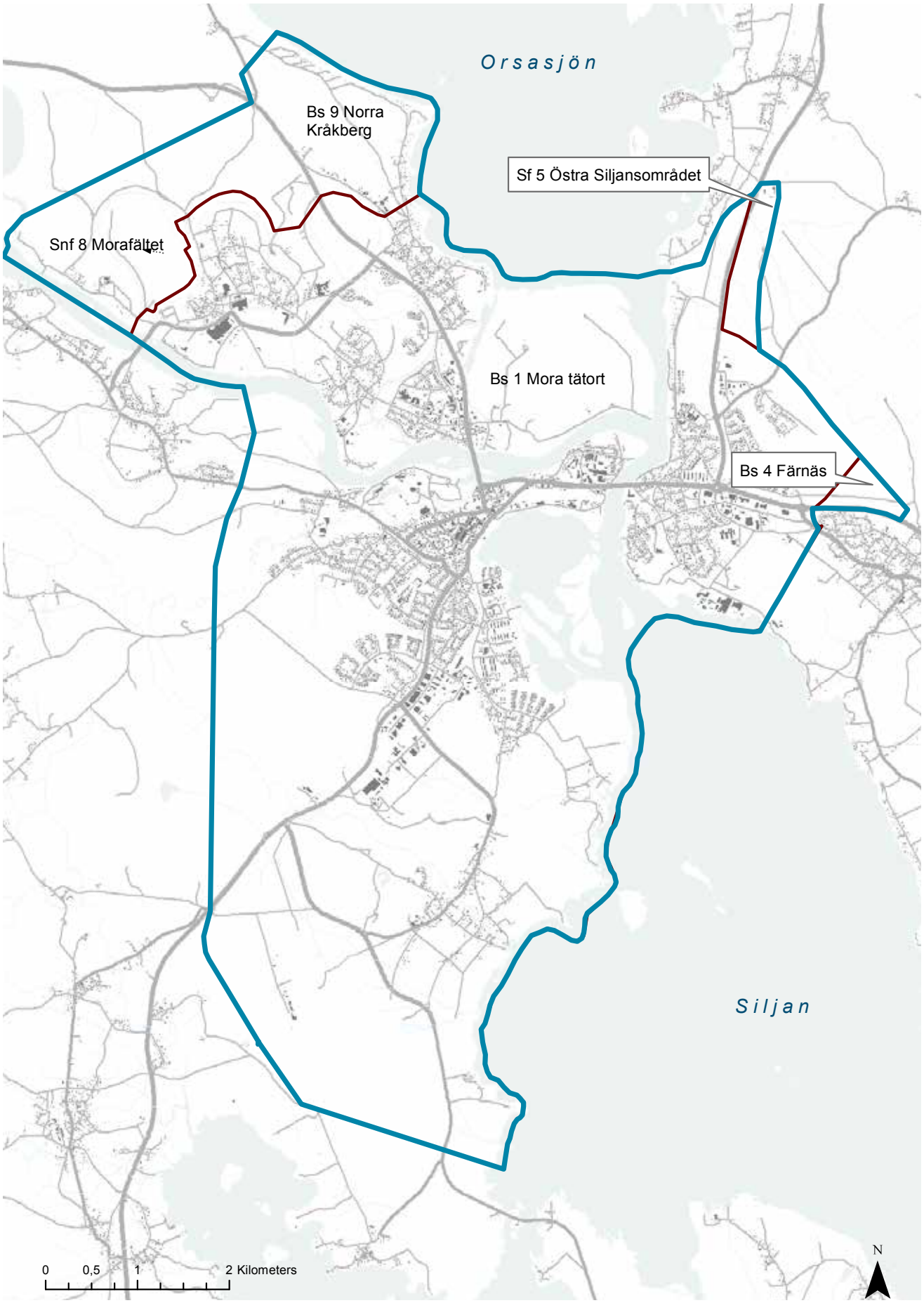
Orsasjön
Bs 9 Norra Kråkberg
Sf 5 Östra Siljansområdet
Snf 8 Morafältet
Bs 1 Mora tätort
Bs 4 Färnäs
Siljan
0 0,5 1 2 Kilometers
N

OMVÄRLDSFAKTORER

Mora påverkas av förändringar som sker över hela världen likaväl som av sitt förhållande till andra städer. Samhällsplaneringen behöver anpassa sig till och använda sig av de förutsättningar kommunen har.

NATIONELLA MÅL, PLANER OCH VISIONER

I Sverige finns flera olika nationella mål, planer och visioner. De som har störst påverkan på kommunernas översiktsplaner är de nationella miljömålen och den nationella planen för transportsystemet. De nationella målen och planerna fastställs av riksdagen eller regeringen och gäller för hela Sverige. Den fördjupade översiktsplanen ska ta hänsyn till de nationella målen och planerna och bidra till att uppfylla dem.

Vision för Sverige 2025

Boverket har på uppdrag av regeringen tagit fram en vision för Sverige 2025 som baseras på de nationella mål som rör samhällsplaneringen. Visionen är uppbyggd av fyra megatrender och tolv Sverigebilder. Megatrenderna är stora pågående förändringar i samhället och utgör givna förutsättningar i samtliga Sverigebilder.

Vision för Sverige 2025

Läs mer på www.boverket.se

Megatrender

Megatrender är trender som påverkar hela eller stora delar av världen. Trenderna pågår redan nu, men alla effekter märks inte än och det kan ta lång tid innan de blir tydliga. Det är viktigt att ta hänsyn till framtida effekter eftersom samhällsbyggande är en långsam process med byggnader och anläggningar som ofta står i hundra år eller mer. De megatrender som har störst inflytande på markanvändningen är globalisering, digitalisering, urbanisering och ett förändrat klimat.

Globalisering

Utvecklingsländernas tillväxt ökar efterfrågan på många olika varor och tjänster vilket ger bättre förutsättningar för jordbruket och en fortsatt viktig skogs- och träindustri. Besöksnäringen fortsätter att öka eftersom fler får råd att resa vilket kan leda till fler konflikter mellan allemansrätten och äganderätten när jord- och skogsbruket blir intensivare. Arbetsplatser inom tillverkningsindustri och icke platsbundna servicetjänster flyttar till länder med låga lönekostnader medan arbetskraftsinvandringen för exempelvis vård- och omsorgstjänster ökar i länder med högre lönekostnader. Behovet av snabba och miljövänliga transporter ökar järnvägens betydelse.

Digitalisering

Den nya tekniken är en av de bakomliggande orsakerna till globaliseringen. De förbättrade möjligheterna att kommunicera ger nya förutsättningar för landsbygden. Möjligheterna att bo kvar i sin hemkommun vid nytt arbete eller studier ökar eftersom mycket arbete kan skötas på distans. Det finns också möjlighet för den traditionella servicen att ersättas av nya typer av service genom exempelvis e-handel och hemleverans. Än så länge finns dock inget som tyder på att digitaliseringen motverkar den pågående urbaniseringen.

Tolv Sverigebilder

- Utveckla småorter och glesbygd hållbart
- Planera långsiktigt för kortsiktiga verksamheter
- Skapa internationella spårstrukturer för gods och resor
- Gynna besöksnäringen
- Högre utbildning är motor för regional tillväxt
- Trygga rent vatten
- Hantera växande stadsregioner
- Bygg hållbart
- Säkerställ framtidens elförsörjning
- Bevara tätortsnära natur, stränder och jordbruksmarker
- Skapa en hållbar livsmiljö i och kring staden
- Regional utveckling behöver utbyggd kollektivtrafik

Urbanisering
Urbaniseringen koncentrerar befolkningen till de stora städerna och till universitets- och högskoleorter, men ger också omflyttning inom regioner från landsbygden och små orter till de större orterna. Utflyttningsorter får en åldrande befolkning och både en generell arbetskraftsbrist och brist på arbetskraft med rätt kompetens eftersom unga som flyttar för att utbilda sig sällan återvänder. Enstaka personers engagemang kan få stor påverkan för en orts utveckling.

Förändrat klimat
Det varmare klimatet förväntas ge mer nederbörd som också faller mer koncentrerat i perioder. Det ger ökad risk för översvämningar, torka, ras, skred och erosionsskador men också minskad tillgång till dricksvatten sommartid och ökade risker för föroreningar i dricksvattnet. Det varmare klimatet ger ökad produktivitet inom jord- och skogsbruk och bättre förutsättningar för sommarturism men ger risk för nedgång i vinterturismen när snötillgången blir osäkrare. Invandringen kan öka genom omlokalisering av personer och företag och i förlängningen på grund av klimatflyktingar.

Vision för Sverige år 2025 - Sverigebilder
Utöver de fyra megatrenderna har Boverket tagit fram tolv Sverigebilder. Sverigebilderna, se listan till vänster, är en vision för hur Sverige ser ut år 2025. Sju av bilderna beskrivs mer ingående nedan då de bedömts särskilt relevanta för den översiktliga planeringen i Mora.

Utveckla småorter och glesbygd hållbart
Kommuner, byar, mindre samhällen och den omgivande glesbygden har genom samverkan kunnat öka sin attraktivitet och fått en mer positiv utveckling. En samverkan mellan kommunerna har gjort att orternas och områdenas olika kvaliteter lyfts fram och förstärkts med service i nya former, exempelvis företag inom besöksnäringen. För att nå visionen ser Boverket att:

- Kommunerna i glesbygden behöver samarbeta med varandra,

- Markanvändningen behöver ha en långsiktighet med stor hänsyn till bland annat natur- och kulturmiljövärden,

- Det behövs en omfördelning av skatteintäkter som gör att samhällen som i huvudsak baseras på delårsboende får ökade möjligheter för att upprätthålla nivån på den kommunala servicen.

Gynna besöksnäringen
Besöksnäringen utvecklas hållbart med minskad bilism och en hänsynsfull turism. Till skillnad från tidigare sker flera av de kortväga besöken med cykel längs utpekade leder. Detta samtidigt som antalet tågresenärer i regionen har ökat. Besöksnäringen i kommunen tar stor hänsyn till den lokala kulturen och omgivande naturmiljön. För att nå visionen ser Boverket att:

- Utvecklingen av besöksnäringen i kommunen har hög prioritet och nya platser för besöksnäring tas fram.

Bevara tätortsnära natur, stränder och jordbruksmarker
För att kunna erbjuda goda boendemiljöer där medborgarnas trivsel och hälsa prioriterats har stränder och tätortsnära miljöer bevarats och utvecklats. Grönområdenas många funktioner och användningsområden för livsmiljön är central vid all fysisk samhällsplanering. För att nå visionen ser Boverket att:

- Tillsammans med markägarna tar kommunen ett aktivt ansvar för den tätortsnära naturen och planerar för rekreation och friluftsliv.

- All stadsförtätning sker med hänsyn till grönområdens kvalitet, deras kulturhistoriska värden och de boendes behov.

Bygg hållbart
Nya byggnader utformas och placeras så de på ett positivt sätt bidrar till samhället, men även till landskapet eller stadsbilden. Förändring av befintlig bebyggelse sker på ett sådant sätt att befintliga värden och kvaliteter tas tillvara. Byggandet är resurseffektivt och miljövänligt. Kvaliteten är jämn tack vare utveckling av datoriserad projektering i kombination med bättre samordning och logistik inom byggandet.

Byggnaderna är miljövänliga och hushållning med resurser är allt viktigare. Återvinningen av byggnadsmaterial har utvecklats, samtidigt som farliga ämnen till största delen är utfasade. För att nå visionen ser Boverket bland annat att:

- Byggande och förvaltning miljöanpassas genom hushållning med resurser och utfasning av farliga ämnen. Energieffektiviseringar och ändringar genomförs med stor hänsyn till god inomhusmiljö och tillgänglighet, samt till bevarande av estetiska, kulturella och historiska värden.

Regional utveckling behöver utbyggd kollektivtrafik
Kollektivtrafiken är ett attraktivt alternativ till bilen som färdmedel både inom kommunen men också för pendling till andra omkringliggande kommuner. Kollektivtrafiken följer, till skillnad från tidigare, de funktionella regionerna istället för de administrativa. Cykeltrafiken har också betydelse för resandet inom och till kommunen tack vare väl utbyggda cykelvägar. För att nå visionen ser Boverket att:

- Kollektivtrafik och annan linjetrafik blir allt mer styrande för var ny bebyggelse placeras i kommunen.

Skapa en hållbar livsmiljö i och kring staden

Städerna växer genom förtätning utifrån en genomtänkt stadsbyggnadsidé. Biltrafiken har minskat i innerstäderna och man har gjort plats för gång, cykel och mötesplatser. Orterna binds samman med varandra och med innerstaden med tät kollektivtrafik. Nytillskotten skapar ett mervärde både estetiskt och socialt, samtidigt som befintliga värden och kvaliteter tas tillvara. De offentliga rummen ägnas stor omsorg. För att nå visionen ser Boverket bland annat att:

- Planeringen underlättar människors vardagsliv och minskar resursanvändningen, samtidigt som existerande värden i den byggda miljön tas tillvara och utvecklas.

- Småkommuner går samman för att få en bra täckning av kompetenser.

- Kommunerna planerar klimatanpassningsåtgärder.

- Kommunerna utvecklar grönområden så att växtligheten kan bidra till att dämpa buller, utjämna temperaturer, ta hand om regnvatten, ge möjlighet till rekreation och andra hälsofrämjande åtgärder.

- Kommunerna har en genomtänkt strategi för gestaltningen av det offentliga rummet.

- Tätheten har ökat i våra tätorter, vilket bidragit till att det finns bättre underlag för service samtidigt som transporterna har minskat i staden.

Högre utbildning är motor för regional tillväxt

Samspelet mellan högskolan och det regionala näringslivet är mycket aktivt. Därför är det lätt att hitta välutbildad arbetskraft i närområdet och utbudet av kvalificerade arbeten ökar. Kommunerna är mindre sårbara och lockar fler invånare eftersom de nu har större möjlighet att matcha arbete med kompetens. Omlandet kring högskoleorterna har vidgats. Regionens kommuner satsar på ett varierat utbud av bostäder och utbyggd service. Verksamheter planeras så att service och arbetsplatser lätt kan nås med kollektivtrafik av så många av regionens invånare som möjligt. Genom det varierade utbudet av arbetstillfällen och möjligheter att studera vidare i närregionen kortas resorna för de flesta.

De allmänna kommunikationerna inom varje region förbättras successivt. De snabba IT-kommunikationerna täcker hela landet, vilket gör det möjligt att arbeta och studera hemma i ökad utsträckning. För att nå visionen ser Boverket bland annat att:

- Orterna kring de regionala högskolekärnorna samverkar i planeringen för att öka sin attraktivitet och locka välutbildad arbetskraft.

- Regionala infrastruktursatsningar bidrar till bättre tillgänglighet i regionen.

Nationell plan för transportsystemet 2014-2025

Den nationella planen för transportsystemet är trafikslagsövergripande och åtgärder har prioriterats för att i så stor utsträckning som möjligt bidra till de transportpolitiska målen

Åtgärder på genomfarten, väg 45/70, genom Mora finns med i den nationella planen för genomförande mellan åren 2020 och 2025. Trafikverket planerar även åtgärder på väg 45, söder om Orsa, för genomförande åren 2020-2025.

I den nationella planen ges ökat driftsbidrag till Inlandsbanan. Det pågår även hastighetshöjande åtgärder på Dalabanan mellan Uppsala och Borlänge.

Nationella, regionala och lokala miljömål

De nationella miljömålen gäller hela Sverige. Det övergripande målet kallas för generationsmålet och innebär att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Lösningen av dessa miljöproblem får inte orsaka ökade miljö- och hälsoproblem i andra delar av världen.

De nationella miljömålen har också anpassats för Dalarna genom regionala miljömål. De regionala miljömålen överensstämmer i stort med de nationella miljömålen både i innehåll, utveckling och om målet bedöms uppfyllas till år 2020 eller inte. Kommunen arbetar med att ta fram en ny version av Miljö- och naturvårdsplanen för att bryta ned miljömålen till lokal nivå.

Till höger kan du se de olika målen. Om du vill veta mer titta på www.naturvardsverket.se, www.w.lst.se respektive www.mora.se

Generationsmålet - Till nästa generation ska vi lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Lösningen av dessa miljöproblem får inte orsaka ökade miljö- och hälsoproblem i andra delar av världen.

Begränsad klimatpåverkan

Frisk luft

Bara naturlig försurning

Giftfri miljö

Skyddande ozonskikt

Säker strålmiljö

Ingen övergödning

Levande sjöar och vattendrag

Grundvatten av god kvalitet

Hav i balans samt levande kust och skärgård

Myllrande våtmarker

Levande skogar

Ett rikt odlingslandskap

Storslagen fjällmiljö

God bebyggd miljö

Ett rikt växt- och djurliv

REGIONALA MÅL

Dalastrategin – Dalarna 2020

Region Dalarna har tagit fram en regional utvecklingsstrategi för länet. Denna är en implementering av EU:s Europa 2020. I Dalastrategin poängteras bland annat vikten av kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud, innovativa miljöer och entreprenörskap, tillgänglighet och infrastruktur samt livskvalitet och attraktionskraft. Under den sista rubriken påpekas att Dalarnas kultur- och naturmiljöer har stor betydelse för både boende och besökare. Exempelvis poängteras att odlingslandskapet och kulturmiljöerna är betydelsefulla för både besöksnäringen och för inflyttning och framväxt av nya företag. Människors kreativitet och produktivitet är alltmer beroende av den plats där vi bor och verkar.

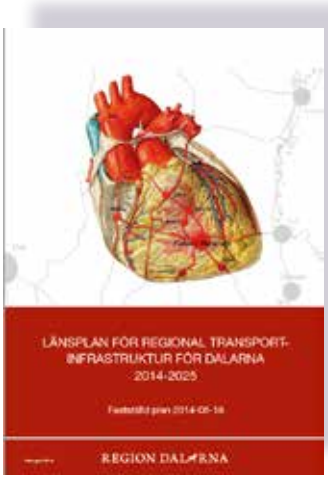

Länsplan för regional transportinfrastruktur för Dalarna

Länsplanen för regional transportinfrastruktur tas fram av Region Dalarna och omfattar transportslagsövergripande åtgärder.

I den nu aktuella länsplanen, som omfattar perioden 2014-2025, fastställd 2014-06-18, har regeringen givit regionerna i uppdrag att utpekade åtgärder ska inriktas mot de viktigaste stråken för hållbar arbetspendling, viktiga transportleder för näringslivet och gränsöverskridande transporter. Särskilt betonas behovet av en ökad användning av kollektiva färdmedel, där särskilt satsningar på cykelåtgärder redovisas.

KOMMUNALA MÅL

Det finns ett par olika planer som är viktiga att ta hänsyn till i arbetet med den fördjupade översiktsplanen.

Den strategiska planen

Den strategiska planen fastställs av kommunfullmäktige och är ett verktyg för att leda och styra den kommunala verksamheten. Den är uppdelad i fyra målområden:

- Tillväxt och utveckling
- Livslångt lärande
- Livskvalitet för alla
- Vår hållbara kommun

Vad den innebär för arbetet med FÖP:en utvecklas i kapitlet *Vision och strategier*.

Centrumutvecklingsplanen

Mellan åren 2011 och 2013 tog kommunen fram en centrumutvecklingsplan för att se hur de centrala delarna av Mora skulle kunna utvecklas. Den innehåller exempelvis konkreta förslag på ny utformning av gågatan, förtätningsmöjligheter och visioner för utveckling av parker.

Centrumutvecklingsplanens vision bestod av fyra delar:

- Det aktiva Mora
- Turist- och regionstaden Mora
- Mora vid Siljan
- Det gröna Mora

BEFOLKNING

Mora kommun som helhet hade vid utgången av december 2016 en befolkning på 20 295 personer och Mora tätort hade en befolkning på ca 10 500 personer.

Moras befolkning har efter åren med starka positiva födelsenettotal i slutet av 1980-talet och början av 1990-talet börjat stabilisera sig. Både kommunen som helhet och tätorten hade en befolkningstopp runt år 1995 när antalet invånare i kommunen var närmare 21 000. Under 2000-talet har istället ett negativt födelsenetto varit anledningen till ett minskat befolkningsantal. Det positiva flyttnettot gentemot utlandet samt övriga riket har dock bidragit till att motverka en minskning av Moras befolkning.

SCB:s befolkningsprognos visar att Mora år 2035 kommer att ha en befolkning om 20 581 personer. År 2029 och 2030 beräknas vara toppår med 20 630 invånare i kommunen. Vi blir även äldre i kommunen och färre är i arbetsför ålder, vilket innebär att det kommer att bli stor efterfrågan på arbetskraft i kommunen.

ARBETSMARKNAD

Mora, Orsa och Älvdalens kommuner formar den lokala arbetsmarknadsregionen, den region inom vilken invånarna kan byta jobb, arbetsgivare och bransch utan att flytta och arbetsgivarna kan flytta inom regionen och behålla samma tillgång till arbetskraft.

Näringsliv

I Mora kommun har vård- och omsorgssektorn flest antal anställda, därefter tillverkningsindustrin samt handel (år 2014). Det finns cirka 4300 företag i Mora. Den största arbetsgivaren är Mora kommun med cirka 1800 anställda. Även Landstinget har många anställda, där arbetar cirka 1300 personer (år 2015).

Kommunen har en näringslivsstrategi. Där framhålls ett par fokusområden som är viktiga för kommunen att satsa på för att näringslivsklimatet ska bli bättre. Fokusområdena är *trafik- och infrastruktur*, k*ompetensförsörjning*, *samhällsutveckling* (bland annat planberedskap) och *kommunikation*, *dialog och service*.

När företagare i Mora får svara på vad de tycker att kommunen kan göra för att förbättra företagsklimatet framhåller många att det behövs fler bostäder men även att kommunens attraktionskraft behöver öka. Den tredje viktigaste faktorn är en bättre dialog mellan kommunen och företagen.

Kompetensförsörjning

God tillgänglighet till högre utbildning, helst på orten men även genom möjligheter till dagspendling, är av stor betydelse för att förbättra kompetensförsörjningen med högutbildade.

I Mora har färre en eftergymnasial utbildning (ca 19 %) jämfört med riket som helhet (ca 26 %). Den lägre andelen lågutbildade i industri-/landsbygdskommuner innebär på sikt ett strategiskt problem, som i betydande grad kan överbryggas med förbättrade kommunikationer. Genom målmedvetna satsningar på decentraliserad utbildning, distansutbildning samt bättre kommunikationer, har rekryteringen till högre utbildning förbättrats.

I *Näringslivsstrategin* framhålls ett par faktorer som viktiga att ta hänsyn till för att få en god kompetensförsörjning. Det är viktigt med ett aktivt arbete mellan gymnasieskola och näringsliv, det ska vara bästa tänkbara kunskapsutveckling genom samtliga stadier i den kommunala skolan och tillgången till universitet, högskolor och yrkeshögskolor behöver förbättras.

Pendling

Över 40 % av den förvärvsarbetande befolkningen i Orsa kommun arbetar i Mora. Cirka 30% av den förvärvsarbetande befolkningen pendlar ut ur Mora kommun och in till Orsa som är det vanligaste slutmålet för Mora-pendlaren. Flera stora arbetsplatser i Mora, som lasarettet och Norets handelsområde, ligger i Noret och är därför lätta att ta sig till från Orsa tätort. Om det är enkelt, snabbt och bekvämt att ta sig mellan Mora och Orsa har båda orterna nytta av närheten till varandra.

Ungefär 20 % av Älvdalens förvärvsarbetande befolkning pendlar till Mora och cirka 12 % av Moras befolkning pendlar till Älvdalen. (SCB, 2015)

Även orterna i Siljansbygden har betydelsefull arbetspendling sinsemellan. Med förkortade restider skulle Dalarna, som idag i alltför hög grad har isolerade arbetsmarknader, kunna fungera som en sammanhängande region. Resmöjligheter har stor betydelse för tillgängligheten till arbetsplatser, samhällsservice och utbildning samt för företagens möjligheter att rekrytera arbetskraft.

Förbättrad transportinfrastruktur möjliggör ökad dagspendling, vilket bidrar till ökad flexibilitet i arbetslivet och utvidgning av de funktionella bosättnings- och arbetsmarknadsregionerna (Region Dalarna, 2013).

Mora resecentrum

MORAS ROLL I REGIONEN

Samspelet med och förhållandet till andra orter är betydelsefullt för kommuner när det gäller tillgången till bland annat service, bostäder och arbetsmarknad. Kommungränser och andra administrativa gränser är inte längre lika viktiga när människor väljer bostadsort eller arbete utan man rör sig allt friare.

För att försörja den gemensamma arbetsmarknadsregionen med kompetent arbetskraft är det viktigt att det finns ett brett utbud av attraktiva boendealternativ i alla de tre kommunerna, Orsa, Mora och Älvdalen. Att vara en attraktiv boendekommun är mycket viktigt för att behålla befintliga företag och ha möjligheten att locka till sig nya etableringar både till den egna kommunen och till övriga delar av arbetsmarknadsregionen.

På grund av den ökade rörligheten är en god infrastruktur och tillgång till kollektivtrafik viktiga faktorer för kommuners utveckling.

Mora, Orsa och Älvdalen

Förutom att kommunerna Mora, Orsa och Älvdalen har en gemensam arbetsmarknad förekommer flera samarbeten mellan grannkommunerna Dessa samarbeten kan förklara en del av pendlingsmönstret. Det handlar om gemensam gymnasieskola, VA-bolag, IS/IT, lönekontor, social myndighetsutövning, överförmyndare och upphandling samt gemensamt miljökontor och stadsbyggnadsförvaltning för Orsa och Mora. Samarbetet är viktigt för att kunna skapa goda förutsättningar för att erbjuda god service och bra utbildning.

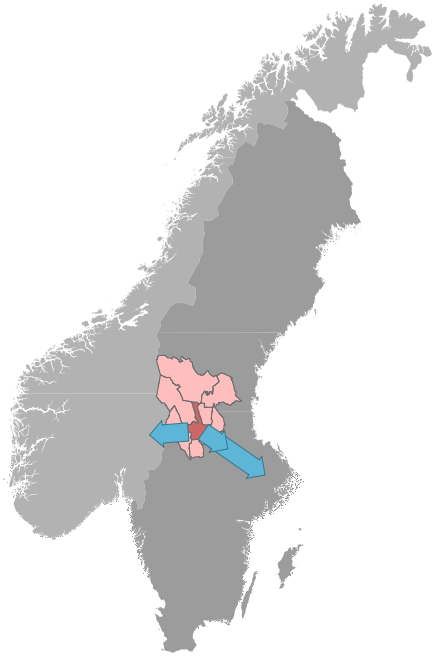

Byarna runt Orsasjön och planerna på ytterligare bebyggelse mot kommungränsen gör det intressant att titta på gemensam infrastruktur mellan Mora och Orsa kommuner. Genom nära samarbete och gemensamt VA-bolag har redan bredband och allmänt vatten och avlopp börjat korsa kommungränserna. Utvecklingen pekar på att allt mer infrastruktur kommer att vara gemensam för Mora och Orsa.

Regionstad Mora och norra Dalarna

Norra Dalarna och de södra delarna av Härjedalens kommun samt de västra delarna av Ljusdals kommun har Mora som regionalt centrum för handel, administration och offentlig service. Omlandet, se illustration till vänster, bedöms ha cirka 80 000 invånare som nyttjar Mora som centralort för handel eller olika typer av service. (Tyréns och Mora kommun, 2007)

Dalarna
Siljansbygden förknippas ofta med varumärket Dalarna och i ett internationellt perspektiv förknippas Siljansbygden även med Sverige. Det är framförallt midsommarfirandet, byarna, timmerhuskulturen och det öppna landskapet som bidrar till områdets identitet och attraktionskraft.

Falun och Borlänge
Falun och Borlänge är tillsammans Dalarnas centralort och ekonomiska motor. Kopplingen till Falun och Borlänge är mycket viktig då den medger ytterligare specialisering i utbudet av handel, utbildning, arbetsmarknad och service.

Stockholm och Mälardalen
Stockholm och Mälardalen erbjuder ett ännu bredare och mer specialiserat utbud av handel, utbildning, arbete och service än vad Falun och Borlänge kan erbjuda. Stockholm fungerar också genom Arlandas internationella flygplats som tröskeln ut i Europa och resten av världen. Invånare från Stockholm och Mälardalen är i sin tur den största målgruppen för besöksnäringen i Norra Dalarna.

Norge
Det blir allt vanligare med pendling till Norge, framförallt i form av veckopendling. Även ur turistperspektiv finns det starka band mot Norge då många norska turister kommer till Dalarna. En viss relation kan även ses till skidorterna i Sälen – Trysil genom rörelse av personal i området.

VISION OCH STRATEGIER

REGIONSTAD MORA

Kommunfullmäktige fastställer den strategiska planen, som är ett verktyg för att styra och leda den kommunala verksamheten. Den strategiska planen är baserad på visionen:

Regionstad Mora - för ett aktivt liv. Mora är år 2022 en levande stad med en tydlig profil och positiv utvecklingstrend. Staden är i takt med tiden och erbjuder möjligheter för människor att trivas, utvecklas och framförallt leva ett aktivt liv.

STADSBYGGNADSVISION

Visionen för tätortens fysiska utveckling är en utveckling av Centrumutvecklingsplanens vision kombinerad med den strategiska planens mål och strategier för åren 2015-2018.

Visionen har brutits ned i fyra delar och till varje del finns strategier som ska vara vägledande för att ta fram riktlinjer i del 3 - Planförslaget.

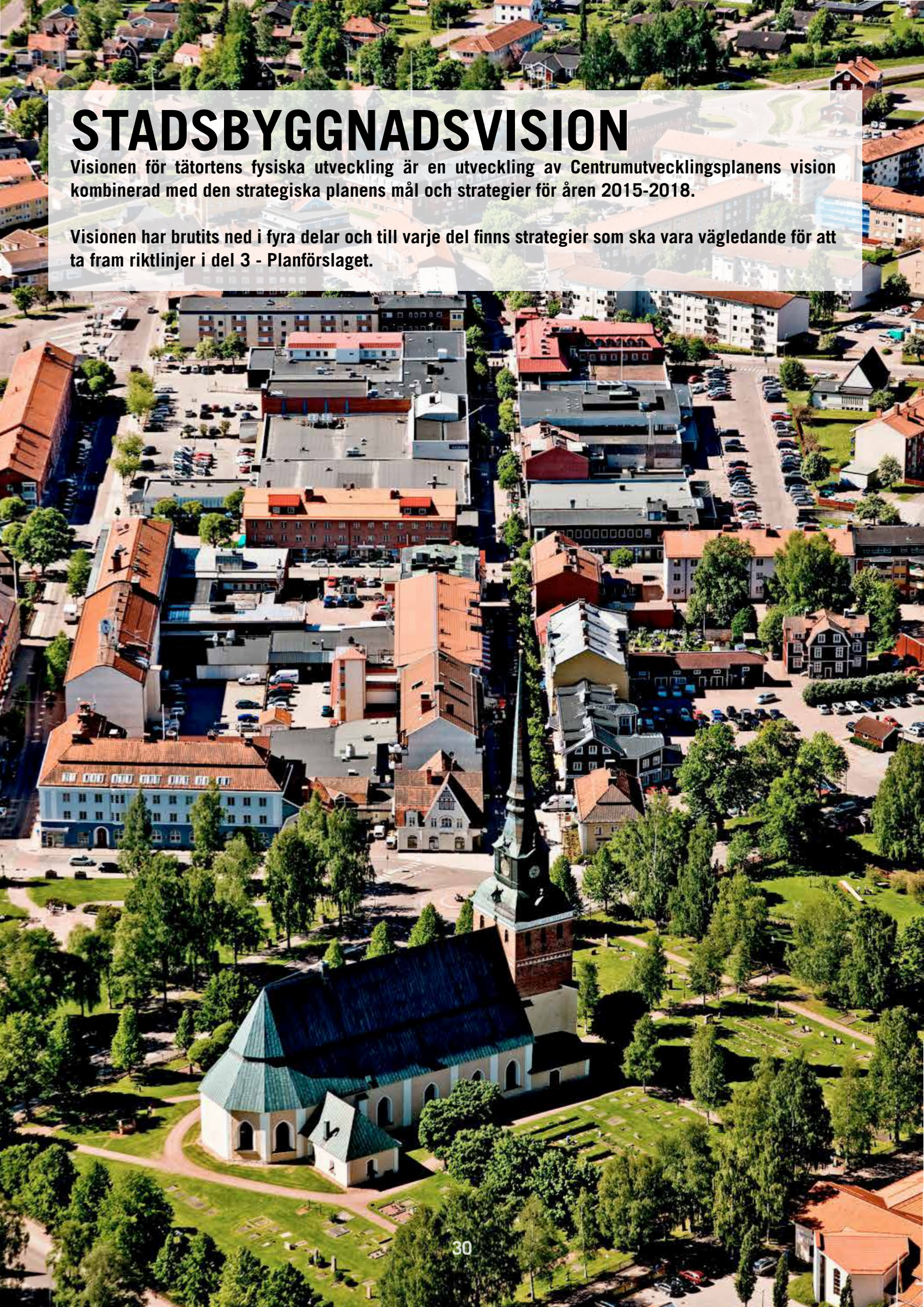

REGIONSTAD MORA

Mora ska vara den självklara centralorten i regionen som omfattar norra Dalarna, Siljansbygden men även delar av Härjedalen och Hälsingland. Begreppet *regionstad* innebär att det ska finnas ett stort utbud av service och handel, arbets- och utbildningsmöjligheter.

Dessa faktorer innebär fler arbetstillfällen och därmed fler invånare som ska kunna erbjudas attraktiva bostäder, vare sig man vill bo centralt, vid vattnet eller med vacker utsikt. Goda boendemiljöer, med möjlighet till ett aktivt liv, har visat sig vara en allt viktigare faktor när företag rekryterar ny personal.

Regionstadsbegreppet innebär även att Mora är ett nav i kommunikationen där det är enkelt att byta mellan exempelvis tåg och buss. Det ska även vara enkelt och trevligt att promenera eller ta cykeln till tåget eller bussen. Detta innebär att man kan bo i Mora men arbeta i exempelvis Falun eller Borlänge och att ungdomar kan bo i Rättvik men gå på Mora gymnasium. Det ska även vara enkelt att bo i Orsa och pendla till jobbet i Mora, helst med kollektiva färdmedel.

Strategier

- Mora ska förtätas med bostäder i centrala lägen.
- Nya bostadsområden ska anordnas där det finns goda möjligheter att skapa attraktiva boendemiljöer med bra möjligheter till kollektivtrafik eller där det är enkelt att gå och cykla till centrum.
- Nya verksamhetsområden ska anordnas där det finns god tillgång till infrastruktur.
- Det ska vara enkelt att gå och cykla i tätorten.
- För att tätorten ska ha goda möjligheter att utvecklas och för ett gott stadsliv ska kunna frodas, behöver en förbifart anordnas på sikt.

Illustration av hur Tingsnäs skulle kunna utvecklas.. Centrumutvecklingsplanen 2013.

DET AKTIVA MORA

Mora har en lång tradition av friluftsliv, exempelvis gick det första Vasaloppet redan år 1922. I Mora finns mycket goda förutsättningar för att ha en aktiv fritid, bland annat leder Vasaloppsarenan ända in i centrum.

Vasaloppsarenan passerar Prästholmen och Hemus, som är attraktiva idrotts- och friluftsområden men som även har värdefull natur. Saxviksöarna och Sandängarna är andra tätortsnära områden som är viktiga för den vardagliga rekreationen.

Aktivitet handlar inte nödvändigtvis om idrott. Det handlar även om kulturliv och föreningsliv där människor har möjlighet att mötas och umgås. Ofta brukar kulturlivet vara ett mått på en stads förmåga att attrahera kreativa människor.

Man ska inte heller glömma bort barnen och deras behov av aktivitet och stimulans som kan tillgodoses igenom tillgång till lekplatser och bostadsnära park- och naturmark.

Strategier

- Stadskärnan ska ännu tydligare kopplas samman med Vasaloppsarenan men även med övriga tätortsnära friluftsområden.
- Tätortsnära rekreationsområden ska värnas och utvecklas.
- Stadsmiljön ska vara utformad för att skapa möjligheter till möten, oavsett ålder.

Vasaloppsarean sommartid

KULTURSTADEN MORA

Det har antagligen funnits bofast befolkning i Mora redan under förhistorisk tid, innan år 1000. Länge utgjordes bebyggelsen av de äldre byarna, bland annat Morkarlby, Utmeland och Noret. Byarna omgavs av odlingsmark och skog. Den mer stadslika bebyggelsen, som idag kan beskrivas som Mora tätort, började byggas ut under andra halvan av 1800-talet. Idag kan de äldre bymiljöerna, med sina slingrande gator och trähus, erbjuda charmiga bostadsmiljöer som är svåra att hitta på andra ställen i Sverige.

I Mora har ovanligt många medeltida timmerbyggnader bevarats fram till idag. Den äldsta timmerbyggnaden i länet är eldhuset, från år 1237, på Zorns gammelgård i Utmeland.

Numera är Mora en väletablerad turistort. De kulturvärden, inte minst Zorngården och Zornmuséet men även bymiljöerna, som under lång tid har lockat människor till Mora, ska tas tillvara och lyftas fram.

I tätorten ska det finnas platser och byggnader som ger möjlighet till olika evenemang. Evenemangen kan stärka varandra och bidra till ett ännu större kulturutbud i Mora.

Strategier

- Äldre bebyggelsemiljöer ska värnas men samtidigt ska utrymme ges för högkvalitativ ny arkitektur.
- Offentliga platser ska utföras med hög kvalitet i form och material.
- Det ska vara enkelt och trevligt att promenera mellan Moras stora besöksmål.

Äldre bymiljö i Noret

MORA VID VATTNET

Mora är beläget där Österdalälven möter Siljan och Orsasjön. Läget erbjuder vackra vyer ut över vattnet och man har nära till bad och båtliv, både i centrum men även i Utmeland, Noret och Öna.

Med sina långa stränder har Mora god potential att erbjuda centrumnära bostäder som dessutom har sjöutsikt, exempelvis på Tingsnäs och Saxnäs.

Stränderna kan utvecklas till att bli ännu mer attraktiva park- och strövområden med möjlighet till fler aktiviteter vid Kajen och på Tingsnäs och möjlighet att ströva långa sträckor längs med Siljan och Österdalälven.

Det är inte bara stränderna som har potential utan även själva vattnet har möjlighet att utvecklas för rekreation och friluftsliv, exempelvis bad, skridskoåkning och båtliv.

Strategier

- Nya bostadsområden ska utvecklas där det finns möjlighet till vackra utblickar över vattnet, exempelvis Tingsnäs och Noret norra.
- Kontakten mellan Saxviken och centrum ska förbättras.
- Vattnets och strändernas möjligheter för rekreation ska utvecklas.

Utsikt från Sanda över Siljan

Nöret

UTVECKLINGSSTRATEGI

Visionen och strategierna på föregående sidor kan sammanfattas i en schematisk kartbild, se sidan till höger.

Kartan visar de viktigaste natur- och rekreationsområdena: vattnet i form av Orsasjön, Siljan, Österdalälven och Hemulån, jordbrukslandskapet i Noret och de tätortnära skogarna i Hemus, på Sandängarna och i Åmåsäng. Även en utveckling av de gröna värdena redovisas, i form av ett grönt stråk som kopplar samman Hemus, Prästholmen, Österdalälvens stränder, Siljans strand och Åmåsäng.

I första hand föreslås förtätningar av bostäder i centrum, exempelvis på Tingsnäs, som ligger centralt men idag är bebyggt med verksamheter. Området är beläget intill badstranden på Tingsnäs och med utsikt över Saxviken.

De större planerade områdena för nya bostäder, Noret norra, norra Kråkberg, Tingsnäs, Sandängarna och Canadaområdet, redovisas som bruna pilar. Noret ligger i pendlingsstråket mot Orsa, med möjlighet till utsikt över Orsälven eller Orsasjön. Kråkberg ligger i pendlingstråket mot Älvdalen och nära Orsasjöns långgrunda sandstränder. Detta skapar boendemiljöer med unika kvaliteter.

Verksamhetsområden, grå pilar, föreslås utvecklas intill de större vägarna, exempelvis på Heden intill väg 45 och ett området norr om Färnäs, intill väg 70. Eftersom dessa områden ofta är det första som en besökare möter av Mora behöver områdena närmast vägen ges en tilltalande utformning.

För att avlasta Mora centrum från genomfartstrafik föreslås att den tidigare planerade förbifarten byggs, från Färnäs, genom Noret norra och över Sandängarna, till Kråkberg och väg 70. Förbifarten illustreras i orange.

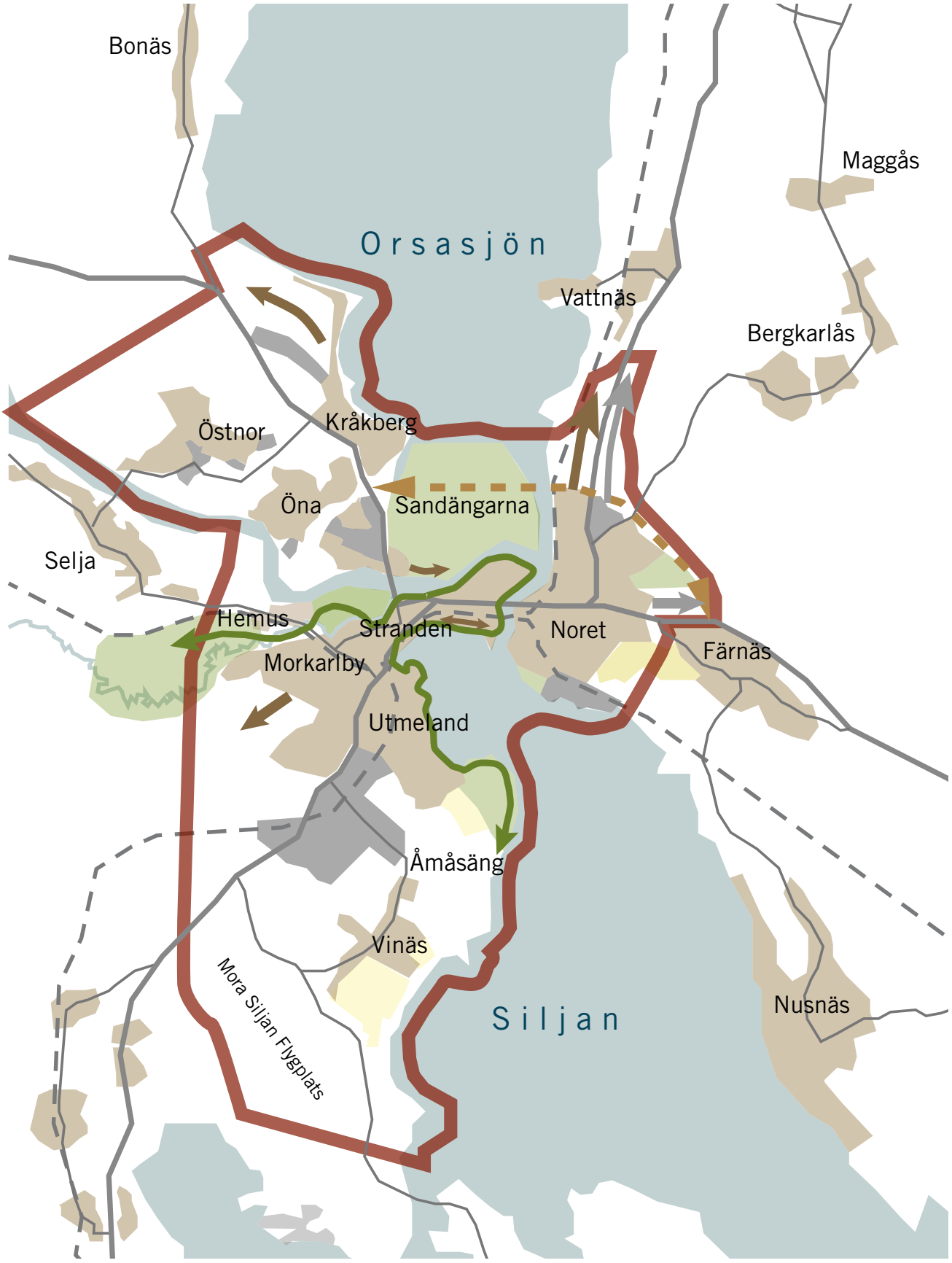
Bonäs
Maggås
Orsasjön
Vattnäs
Bergkarlås
Kråkberg
Östnor
Öna
Sandängarna
Selja
Hemus
Stranden
Noret
Färnäs
Morkarlby
Utmeland
Åmåsäng
Vinäs
Mora Siljan Flygplats
Siljan
Nusnäs